

UDDRAG AF BREVE FRA CHR. LA COUR OG P. C. H. WAD*

VED

LEO WAD

I min lille afhandling om lærer PEDER CHRISTIAN HOLM WADS politiske virke i „Fra Randers Amt“ 1949 berørtes Wads forhold til de to halvbrødre, præsten og politikeren CHR. LA COUR (1805–1865) og historikeren og politikeren FR. BARFOD (1811–1896). Nogle breve, som det siden er lykkedes at fremdrage, kaster yderligere lys herover og bekræfter det venskabelige forhold, Wad stod i til de to mænd. Det drejer sig om 1 brev fra la Cour til fru EMILIE BARFOD, f. BIRKEDAL (en søster til præsten Vilh. Birkedal), 2 breve fra la Cour til Barfod¹ samt 4 breve til denne fra Wad². Til slut anføres 2 karakteristiske breve fra P. C. H. Wad til sønnen lærer C. P. WAD³.

Fælles kristelige, folkelige og politiske synspunkter har bragt la Cour og Wad i berøring med hinanden. Da Wad i 1846 kom til Veggerslev som lærer, var la Cour præst i Nimtofte-Tøstrup; i 1853 forflyttedes han til Ålsø-Hoed, hvor han virkede til 1861, da han blev præst i sin fødeby Odder. La Cour, der ligesom Barfod og Wad var tilhænger af Grundtvig og ligesom disse nærede liberale og nationale anskuelse, nød megen anseelse på sin egn. I 1848 var han blevet valgt til den grundlovgivende rigsforsamling, og fra 1849 havde han repræsenteret Grenåkredsen i folketinget. Ved valget 4. august 1852 anbefalede la Cour, der ikke ønskede genvalg, Wad som sin efterfølger, hvilket rimeligvis har bidraget til at sætte denne uprøvede mands

---

* Forstander TAGE DØRUP, Skibelund, der til afbenyttelse har overladt mig en samling breve fra Chr. la Cour til Fr. Barfod, og sognepræst VAGN JØRGENSEN, Veggerslev, der har meddelt mig en række oplysninger fra kirkebogen, bringer jeg hermed en hjertelig tak.

¹ De tre breve tilhører forstander Tage Dorup, Skibelund.

² Tilhører Det kgl. Biblioteks håndskriftafd. Ut. 73.

³ Tilhører forfatteren. – Om C. P. Wad se nedenfor.

valg igennem. Også ved opløsningsvalget 26. februar 1853 medvirkede han til, at Wad blev genvalgt. Da denne kom til København for at give møde på rigsdagen 4. oktober 1852, medbragte han et brev fra la Cour til Barfod, hvori der bl.a. staar følgende:

„Overbringeren heraf er, som Du alt veed, min Eftermand i Rigsdagen Skolelærer Wad, i hvem Du vil finde en i alle Henseender brav og hæderlig Mand. Han er en ærlig Demokrat og deler i det Væsentligste vor Mening; men om Dygtigheden er det ikke godt at vide Noget. Dette kuns for at opfylde Wads Ønske og give ham et Par Ord med til Dig“.

Brevet, der er dateret Nimtofte 30. september 1852, er, som det ses, en slags introduktionsskrivelse, og længe har det åbenbart ikke været, før den gæstfri Barfod har åbnet sit hjem for den jyske rigsdagskollega; thi nogen tid efter, den 21. november, skriver Chr. la Cour til sin svigerinde fru Emilie Barfod:

„Det glædede mig forleden at høre fra Wad, at han imellem seer til Eder. Det er vistnok et grundærligt Msk. Han var saa lykkelig over at have fundet et saadant Asyl efter sit Sind“.

Wad var under sit ophold i København, hvor han boede i Mikkelsbryggersgade nr. 107¹, jævnlig gæst til smørrebrød og te i det Barfodske hjem på Mosedal ved Ladegårdsåen og St. Jørgens sø. Hvor ofte han har haft lejlighed til at gøre gengæld, vides ikke, men som det fremgår af et af de følgende breve, har Barfod åbenbart besøgt ham i Veggerslev skole, da han – formentlig især på Wads opfordring – stillede sig i Grenåkredsen ved opløsningsvalget 27. maj 1853. Wad, der på rigsdagen havde tilhørt oppositionen, og som i overensstemmelse med sit ejderdanske standpunkt havde stemt mod både toldloven og arvefølgeoven, var, ligesom tilfældet havde været med la Cour, vendt dybt skuffet hjem fra København. I et brev fra Chr. la Cour til Fr. Barfod fra maj 1853 hedder det herom og om de aktuelle politiske forhold på enen:

„Dig derimod, kjære Broder! maa jeg idag tale med, – hvorom veed Du, da Wad i forveien har skreven om det samme Æmne og rimeligviis ogsaa idag skriver, – nemlig om at stille Dig hos os den 27de dennes. Havde det været under andre Forhold, havde jeg med

¹ Københavns Veiviser 1853.

den største Glæde grebet dette Æmne og ikke ladet vor Ven sende Dig den første Hilsen i saa Henseende; men Forholdene ere ulykkelige; jeg ansaae det saa godt som umueligt at sætte en Antiministerist igjennem, ligesom jeg ogsaa troede, at der var Adskilligt iveien for dit Candidatur. Senere forekommer det mig, at Udsigterne ere noget bedre, og saaledes vil jeg samtidigt med Wad lade Dig vide, hvorledes Sagerne staae, at Du kan see dem saa godt som med begges Øine og saaledes danne Dig et sikkrere Begreb om dem. Først bliver et Par Ord nødvendige om Wads og mit Forhold til hinanden og til Sagen. Han vendte hjem, som naturligt, med den Overbeviisning, at Alt var tabt for Fædrelandet, dersom det Kongelige Budskab¹ gik uforandret igjennem, en Overbeviisning, som ikke saaledes fyldte mig: at Ministrene havde begaaet en Forbrydelse mod Folket og Forfatningen ved atter at opløse Rigsdagen, var mig klart, og det kunde aldrig falde mig ind at stemme paa en Ministerist; men saa klart stod det ikke for mig, at Alt – Frihed og Forfatning og Danmarks Selvstændighed – var tabt, om Budskabet gik igjennem, eller om det ikke snarere kunde tabes ved atter at sætte haardt mod haardt, at jeg paa ny turde søge at lede Stemningen i saadan Retning. Derfor forcerede jeg ham, som havde, hvad der i saa Henseende driver, til at gaae foran og søge en Candidat, som vi i Kredsen selv mangler, hvilket han syntes at ansee for min Pligt som Formand for Vælgerforeningen. Dette foreløbigt! Selv havde jeg ved enhver Berøring med Bønderne, ja med ganske enkelte Undtagelser ogsaa med Andre, erfaret, at Man var vred paa Regjeringen, men ansaae det for alt for voveligt endnu en Gang at sende en Modstander af dem; Wad troede, at Sagerne stode bedre. Igaar havde vi et Møde i Grenaa, ved hvilket min Mening fuldkommen blev bekræftet; men derimod fik jeg Haab om, at vi Enkelte, som i flere Aar har regjeret Stemningen, dog alligevel kunne virke Noget; men kuns Haab, som dog – under visse Tilfælde – let kan blive til Virkelighed. See og døm selv! Efterat Wad havde forklaret og forsvaret de 45's² Færd, hvorved ingen synderlig Dis-

¹ Regeringens lovforslag om arvefølgen.

² Iflg. grundlovens § 4 kunne kongelovens arvefølge kun forandres efter forslag fra kongen og med den forenede rigsdags samtykke, hvortil udfordredes $\frac{3}{4}$ af de afgivne stemmer. Ved afstemningen $\frac{18}{4}$ 1853 stemte 97 for, 45 mod loven, der saaledes ikke fik den foreskrevne majoritet for sig. Den følgende dag opløstes begge rigsdagens ting. En nyvalgt rigsdag vedtog imidlertid lovforslaget. Ved tronfølge-loven af 31. juli 1853 bortfaldt kongelovens *kvindelige* arvegang, og prins Christian af Lyksborg og hans mandlige arvinger i ægteskabet med Louise af Hessen anerkendtes som arveberettigede til hele monarkiet.

cussion fremkaldtes, men en Deel Yttringer og Spørgsmaal, meest imod, gjorde jeg, som ellers troede at burde holde mig passiv, det Forslag, at Foreningen, skjønt deelt i 2 Leire, lige som Rigsdagen havde været, skulde undgaae en absolut Spaltning og som Forening nedsætte en Comitee, som paa dens Vegne skulde søge efter og vælge 1 eller 2 Candidater, hvilke ved et Prøvevalg den 24de fremstillede sig. Og til denne Comitee valgte de Wad, mig og en Bonde i Sønderherred, hvor de afgjort ere mod videre Modstand. Vi enedes først om i Forening at stille 1 op paa hver side, vel at mærke ikke at stille dem – hvilket jo var en Selvmodsigelse, saaledes at vort Hverv efter denne Fremstillen for Foreningen var tilende som Comitee. Ved nu paa vor Liste at stille op alle dem, som der kunde være nogen Tanke om at kunne bruge, og som, hvilket i Mødet var udhævet som noget Væsentligt, vare retsindige og solide Mænd, vor Forfatning hengivne, som Man i saa Henseende kunde stole paa, – saa viste det sig, at Folkene i Ministrenes Række vare af det Slags, som Du sandsynligviis let kunde vippe. Justitsraad Müller¹ fra Aarhus, som vi ikke stille op, fordi ogsaa Bonden, som især skulde sørge for Styrken paa den Side, ikke kunde lide ham eller ansaae ham for paalidelig, kommer vel alligevel som sidst ukaldet, og han bliver da den farligste; thi han har et pokkers Snakketøj; men vi mærkede i Mødet, at Bønderne have Aversion for ham. Han bliver da sagtens Grenaa Borgeres og Proprietairernes Mand; men det kunde let være, at det bragte Bønderne til end tættere at slutte sig til deres gamle Venner, omkring Dig, som ellers saa godt som i alle andre Punkter har Bøndernes Anskuelse og er deres Mand. See, kjære Broder! saaledes staae Sagerne, sete med mine Øine, og derpaa grunder sig mit Haab om, at Dit Valg kan sættes igjennem. Forøvrigt skal jeg være langt fra at ville overtale, da jeg godt kan indsee, hvor ubehageligt det vilde være for Dig som os, om det skulde mislykkes; kuns vil jeg tilføie, at om Du troer at kunne følge vor Indbydelse, hvorved Præstefamilien i Nimtofte fik en aparte Gevinst, som den ikke regner ringe: saa skal min Vogn hente Dig i Aarhus eller ved Voer (Mellerup); jeg skal vel ogsaa finde paa en Maade at gribe Sagen an, saa du ikke skulde mangle din Broders Understøttelse. Men – lidt betids, kjære Frederik! maatte Du komme, ikke blot lige til Prøvevalget om Tirsdagen, men ogsaa nogle Dage forud, at Du desuden kan gjøre nogle Smaature omkring

¹ Johan Mikael Andreas Müller (1805–1881), justitsråd, toldinspektør i Århus. Han opnåede ved folketingsvalget 26/2 1853 268 stemmer mod Wads 360, men sejrede 27/5 s. å. stort over Barfod, der kun opnåede 71 stemmer mod Müllers 340.

for at blive bekendt. Og i saa Fald, tager Du ingen med Dig? Hvor det dog var rart, om Du kunde tage en af dine Børn med¹; den kjære Emilie er vel desværre for haardt bunden“.

Ved valget 27. maj 1853 gik regeringens tilhængere imidlertid stærkt frem, og Barfod besejredes af helstatsmanden justitsråd Johan Müller fra Århus. Barfod havde været medlem af den grundlovgivende rigsforsamling og havde repræsenteret Stegekredsen i folketinget fra 1849 til 26. februar 1853, da han ikke genvalgtes. I oktober 1853 kom Barfod imidlertid alligevel ind i folketinget ved et suppleringsvalg i Sakskeborgskredsen, som han beholdt til 1869, da en tiltagende døvhed nødte ham til at trække sig tilbage. Den følgende tid prægedes af stor uro på rigsdagen. Ministeriet Ørsted, der var blevet udnævnt 21. april 1853, blev snart genstand for de mest forbitrede angreb fra de nationalliberale, især omkring Ørsteds gennemførelse af den absolutistiske fællesforfatning ved forordning af 26. juli 1854. Det lagde ikke en dæmper på gemytterne, at Ørsted afskedigede en række høje embedsmænd, Andræ, Hall og Monrad, der tilhørte oppositionen. Det er disse politiske tilstande, Wad hentyder til i to af sine breve til Barfod.

De fire breve fra P. C. H. Wad til Fr. Barfod berører imidlertid kun i forbigående tidens store spørgsmål. Det er rent private og for så vidt ganske ubetydelige ting, brevene handler om. De tre første, der er fra 1854, drejer sig hovedsagelig om en sølvbryllupsgave fra provstiets skolelærere til deres provst; nr. 2 omtaler desuden P. C. H. Wads hustru MARIE ELISABETH YDE (3/6 1821 – 6/1 1896), der efter længere tids lidelser endelig er blevet lykkeligt forløst med en søn. Hun var en fortræffelig moder, der altid mindedes med stor taknemmelighed af sine børn. Det sidste, der er fra 1855, former sig som en anbefaling for en lærer i Grenå. For en personalhistoriker er brevene imidlertid langt fra uinteressante, idet de foruden at give en række

---

¹ Af et brev, dat. 19. juni 1853, fra Chr. la Cour til fru Emilie Barfod fremgår det, at Barfod havde to børn med på rejsen til Djursland. Brevet ejes af forstander T. Dørup, Skibelund. – Af rejselisten i „Aarhus Stiftstidende“ for 22/5 s. å. fremgår det, at Barfod sammen med en søn og en datter den foregående dag er ankommet med „Waldemar“ fra København til Århus. Der er sandsynligvis her tale om de to ældste børn, nemlig sønnen Hans Peter Gote Birkedal Barfod (1843–1926), senere dr. med. og kendt som udgiver af „Minder fra gamle grundtvigske Hjem“, og datteren Agate Johanne Gote Birkedal Barfod (1845–1929), senere gift med sin halvfætter Jørgen Carl la Cour, kendt som forstander for landboskolen ved Kgs. Lyngby. – Om slægterne Barfod og la Cour se L. F. la Cour: „Slægten la Cour“ (1917) og Fr. Birkedal-Barfod: „Stamtavle over Slægten Barfod–Barfood–Barfoed“ (1925).

rent konkrete oplysninger tillige røber et og andet om brevskriverens personlighed. Brevene er skrevet med en smuk og tydelig håndskrift og i et klart og godt sprog. — Et vidnesbyrd om venskabet mellem P. C. H. Wad og Fr. Barfod finder man iøvrigt på titelbladet i Barfods lille skrift „Christendommens Indførelse i Danmark“ (1865), som er tilegnet 7 navngivne venner, hvoriblandt Wad.

I.

„Veggerslev pr. Grenaa, d. 26de Marts 1854.

Min kjære Barfod!

Idet jeg ganske stoler saavel paa Deres Kunstsands som Deres Tjenstvillighed, tillader jeg mig herved at lægge Beslag paa dem begge.

Sagen er denne: Provstiets Skolelærere ere blevne enige om at skjænke deres Provst, Hr. Stochholm i Ørsted, et Beviis paa den Agtelse og Velvillie, de nære for Manden. Dette skulde nu skee paa en Dag, som i anden Henseende er betydningsfuld for Provsten, og som indtræffer først i Mai næstk.¹ Man er bleven enig om, at dette Agtelsesbeviis skulde bestaae i en Gjenstand, som baade i og for sig kunde være Provsten kjær og tillige have Hensyn til hans christelige Virksomhed; og har man da meent, at en Christusfigur (i Biscuit) med dertil hørende Fod, staaende paa en passende og smuk Piedestal, vilde være en til Øiemedet svarende Gave. Det er nu falden i min Lod at søge disse Gjenstande bragte tilstede i rette Tid, og jeg veed virkelig nu ikke bedre end somst at henvende mig til Dem, min kjære Ven! da De saa godt som Nogen og bedre end de Fleste vil kunne udføre en saadan Commission for mig.

Min Bøn til Dem er altsaa denne, at De snarest mueligt vil indkjøbe de nævnte Gjenstande, der forsvarligt indpakkede maatte sendes til Boghandler L. Jacobsen i Randers. Vil Afsenderen staae Risikoen med Hensyn til Forsendelsen, saae jeg det helst.

Det er mig sagt, at ikke alene en saadan Figur med Fod, men ogsaa en dertil svarende Piedestal skal kunne faaes paa Porcellainsfabrikken, naar det udtrykkelig forlanges. Det hele maa med Forsendelses Om-

---

¹ Peter Wandet (Wandel) Stochholm (1802–1870), provst, præst i Ørsted 1845–1859, da han forflyttedes til Ledøje-Smørum. Han var 12/5 1829 blevet viet til Emilie Henriette Vahl, hvorfor der formentlig her er tale om ægteparrets sølvbryllup.

kostninger komme paa c. 50 Rbd. – Rigsdaler Rigsmynt skulde jeg sige¹ – lidt over eller lidt under maa ikke tages i Betragtning. Regningen sendes til mig, der indestaaer for Betalingen; men skulde det forlanges, at denne erlægges strax, da ønsker jeg ret snart at see et Par Ord fra Dem desangaaende, for at jeg kan sende Pengene. I al Fald beder jeg Dem skrive mig til, saasnart De har kjøbt Gjenstandene eller hørt Prisen paa samme opgivet.

De selv med kjære Kone og Børn modtage en venlig Hilsen fra os Alle ved

Deres hengivne
Wad.

E. Sk. Tak for Deres „Fortællinger af Danmarks Historie“!²
Jeg læser dem med stor Interesse.

S. T. Hr. Rigsdagsmand F. Barfod!“

II.

„Veggerslev, 8de April 1854.

Tak, min kjære Ven! for Deres Brev og Tak, fordi De ikke har sparet nogen Uleilighed for at udføre det Ærinde, jeg i Tillid til Deres Godhed overdrog Dem.

Resultatet af Deres Bestræbelser i denne Anledning er vel ikke ganske tilfredsstillende; thi jeg havde sikkert ventet, at Porcellainsfabrikken kunde leveret en større Figur af Christus i Biscuit end paa 13 Tommers Hoide. Skjøndt dette Haab er slaet feil, tager jeg dog ikke i Betænkning at fastholde min oprindelige Bestemmelse, nemlig at forære Provsten en Christus i Biscuit, og vi tage altsaa den paa 13 Tm., om hvilken De jo siger, at den er ganske deilig. Vi maae naturligviis have den tilhørende Piedestal med, hvilket Alt jo koster kun 12 Rbd. Der er nu langt til 50, men naae vi ikke denne Sum, gjør det heller intet til Sagen.

For at nu Christusfiguren kan tage sig lidt ordentlig ud, maae vi have et Stykke Meubel at sætte den paa, og som et Saadant har jeg tænkt mig et smukt Bogskab af circa 6 Quarteers Bredde og 8 à 9 Quarteers Hoide, ophoiet i Midten ovenpaa, forsynet med Glas-

¹ Benævnelsen rigsbankdaler var netop i 1854 blevet erstattet af benævnelsen rigsdaler rigsmønt.

² Den rigtige titel er „Fortællinger af Fædrelandets Historie“. Bogen udkom i 1853. – P. C. H. Wads eksemplar tilhører forfatteren af nærv. afhandling.

døre og helt igjennem indfattet i Mahogni. Det forekommer mig, at Figuren, naar den stilles paa et saadant Skab, maa tage sig vel ud, selv om den med Fodstykke og Piedestal kun gjør 20 Tommer.

Jeg beder Dem altsaa, kjære Barfod! at De atter vil uleilige Dem, ikke alene til Porcellainsfabrikken, men og til et Meubel-Magasin, og indkjøbe de her nævnte Gjenstande, som da forsvarlig indpakkede maatte sendes til Boghandler L. Jacobsen i Randers. Regninger paa disse Ting bedes mig tilstillede snarest mueligt.

Det gjør mig ondt, at Deres lille Ludvig¹, der tidligere har lidt saa meget, atter har været saa haardt angreben. Det synes imidlertid, som om Sygdom ikke skal formaae at tilintetgjøre dette Barns Liv, og hvo veed, hvad Barnesjælen selv i et svagt Legeme kan udvikle sig til.

Det glæder mig af Deres Brev at erfare, at De saavel som Deres gode Kone har fundet en Mangel ved mit forrige Brev, fordi det ikke indeholdt Meddelelse om Tilstanden i min Familie, da dette jo umiskjendelig bærer Vidne om, at De begge bevare mig og Mine i venlig Erindring. Det var i en vis Henseende en uheldig Tid, i hvilken De ifjor gjæstede os; min Kone var dengang meget lidende, hvorfor jeg i de Dage maatte holde mig mere hjemme, end jeg havde Lyst til. Min Kones Tilstand forværredes, efterat De havde forladt Egnen, og de sidste Dage før hendes Nedkomst vare især ængstelige. Dog vor Herre hjalp! Den 6te Juni, da den 5te Søn blev os skjænket², var Alt vel overstaet, og vi har siden den Tid Alle glædet os ved bedste Velbefindende. Vore tre smaa Drengene (de to kaldtes bort fra os snart efter Fødselen) ere muntre og livlige og, saa vidt jeg kan skjønne, sunde paa Sjæl og Legeme³. Gud give os fremdeles Glæde af dem! —

¹ Ludvig Harbo Gote Birkedal Barfod (1850–1937), senere organist ved Frederikskirken. Trods sin svagelighed som barn nåede han altså alligevel den høje alder af 87 år.

² Jens Christian Yde Wad, opkaldt efter morfaderen sognedegn Jens Christian Yde i Stagstrup. J. C. Y. Wad var elev af J. C. la Cour på landboskolen ved Kgs. Lyngby, som han besøgte i skoleåret 1871–1872. (Meddelt mig af landbrugslærer Karl Edv. Pedersen). Han blev anset for en dygtig landmand og var ved sin død 31/1 1906 ejer af Ågård ved Grenå.

³ De to andre er den i det følgende omtalte Carl Peter Wad og Ludvig Christian Müller Wad (16/5 1851–10/8 1870). Sidstnævnte var opkaldt efter den kendte skolemand, seminarieforsøger Ludvig Christian Müller, i hvis hjem hans moder havde opholdt sig som ung pige. L. C. M. Wad var seminarist. Ved hans død, der indtraf i Lyngby skole ved Brabrand hos broderen C. P. Wad, og som skyldtes skarlagensfeber, skrev hans fader et kort lille digt.

Det synes, som om det har været Dem noget paafaldende, at jeg i mit Brev ikke har yttret mig om vore politiske Forhold. – Den seneste Tid har været interessant, det kan ikke nægtes; mærkværdige Ting foregaae; visselig mangler jeg ikke Lyst til at criticere, men jeg gjør det alligevel ikke, fordi jeg finder, at vor nærværende politiske Tilstand er *under* al Kritik. Gid De, kjære Ven! fremdeles maa bevare Haabet, som De – jeg seer det med Beundring og Glæde – endnu ikke har sluppet!

Gud bevare Dem og alle Deres Kjære!

Deres Wad.“

III.

„Kjære Ven!

Den Present til Provst Stochholm, som De har været saa god at kjøbe for mig, er i rette Tid og i god Behold ankommen til Randers, hvorfra jeg har ladet den afhente og videre benyttet den efter Øiemedet. Bogskabet var baade smukt og godt og tog sig meget vel ud i Provstens Dagligstue, hvor det foreløbig blev opstillet.

Medens Skabet var noget større, end jeg havde tænkt mig det, var Figuren derimod noget mindre, som vel dog især ligger deri, at jeg havde ventet, at den tilhørende Piedestal var fulgt med, hvilket imidlertid ikke var Tilfældet. – Jeg maa nu antage, at De ikke har fundet det nødvendigt, maaskee ikke engang passende efter Deres Skjønhedssands, at medtage Piedestalen, og i saa Fald ønsker jeg den ikke, ja vil ikke engang have den. Skulde det derimod hidrøre fra en Forglemmelse, at den er udebleven, og især hvis den er betalt, var det vel rigtigt, om den blev sendt bag efter Figuren.

Næstefter at takke Dem ret meget, fordi De saa tilfredsstillende har udført Ærindet for mig, turde jeg maaskee endnu bede Dem at drage Omsorg for, at Regningerne paa disse Gjenstande maatte blive mig tilsendte snarest mueligt, for at jeg kan see, hvorvidt der bliver Balance mellem Indtægt og Udgift, og derefter for mine Medbrødre gjøre Rede for Huusholdningen. Hvis man har den fornødne Tillid til mig, saae jeg helst, at man sendte mig quitterede Regninger, da jeg i andet Fald jo maa have dem tilbage til Kjøbenhavn. Pengene skal blive sendt pr. Post, saasnart jeg erholder Kundskab om, hvad jeg har at betale. Fragten er erlagt for Skabet, men ikke for Figuren.

Om Politik blot to Ord. Kabinetssekretæren er altsaa nu Inden-

rigsminister¹, hvilket sikkert maa tillægges en særegen Betydning. Jeg gad ellers vidst, om De og andre gode Venner derovre gebærde Dem ligesom Lindberg², som om der var noget Haab om, at denne Forandring i Ministeriet vilde have nogen Indflydelse paa den Aand, der i den senere Tid har gjort sig gjældende i Statsraadet. Hos os venter man det aldeles ikke. Det vil for Mange end ikke være besynderligt, om Rigsdagen ei bliver sammenkaldt til October; dog derom nærer jeg endnu ingen Tvivl, hvorimod jeg vel kan antage, at det i næste Session vil vise sig, om Rigsdagen vil staae eller falde med Ære eller foretrække at døe en langsom og lidet hæderlig Død.

De og kjære Familie modtage en venlig Hilsen fra os Alle ved Deres hengivne

Wad.

Veggerslev, 21de Mai 1854.

S. T.

Hr. Rigsdagsmand F. Barfod!“

IV.

„Veggerslev, 31te Juli 1855.

Kjære Ven!

Som De af ilagte Brev vil erfare, skulde jeg anbefale Hr. Lærer Møller³ i Grenaa til Dem, hvilken Begjæring jeg med Fornoielse efterkommer.

Det er min fulde Overbeviisning, at vi her paa Egnen ville være særdeles vel tjente med Møller som Boghandler; thi foruden det, at han i alle Maader er en vakker Mand, der forstaaer at omgaaes Folk og vinde dem for sig, er der tillige hos ham i Forening med literær Sands i Almindelighed en særlig Interesse for, hvad der er Dansk og nationalt, saa jeg tvivler ikke om, at han som Boghandler vilde benytte sin Stilling til ogsaa i denne Henseende at gavne.

Boghandlerforeningen kan trygt stole paa Møllers Redelighed og

¹ Gehejmekonferensråd Frederik Ferdinand Tillisch (1801–1889) overtog 29/4 1854 indenrigsministerportefeuillen i ministeriet Ørsted, der var blevet udnævnt 21/4 1853, og beholdt den til ministeriets fald 12/12 1854.

² Jacob Christian Lindberg (1797–1857), præst og politiker, nær ven af Grundtvig.

³ Jens Chr. Møller (13/5 1823–9/10 1903). Fra 1/11 1841 til 1848 huslærer. Dimitteret som privatist fra Lyngby seminarium 1843. 1/11 1848 tredielærer ved Grenå borgerskole, 15/6 1864 førstelærer ved „betalingskolen“ i Nykøbing Sj., afsked 1/11 1891. – Meddelt af viceinspektør J. Meyer, Nykøbing Sj. Jfr. Carl Svenstrup: Grenaa Bys Historie, bd. A, II. halvbind s. 606.

Samvittighedsfuldhed, i hvilken Henseende jeg maa tilfoie, at det er mig bekjendt, hvorledes han med stor Orden og Noiagtighed har varetaget de Forretninger, hvortil han hidindtil har anvendt sin Tid.

Dersom De nu, gode Hr. Barfod! – som jeg haaber – vil anvende Deres Indflydelse paa Boghandlerne derovre for at hjælpe Møller til det Attraaede, gjør De efter min Overbeviisning en god Gjerning.

Der er meget, hvorom jeg kunde have Lyst til at underholde mig med Dem, men jeg har idag desværre saa travlt, at jeg maa fornægte mig selv i denne Henseende indtil den anden Gang.

De bedes at hilse Deres gode Kone og de kjære Smaa fra mig og Mine! Lev vel! Kommer jeg til Kjøbenhavn, skal jeg vel opsøge Dem. Glem imidlertid ikke Deres hengivne

Wad“.

De to følgende breve, der er fra 1874 og 1875, er skrevet til sønnen CARL PETER WAD (22/9 1848 – 23/10 1922), medens denne var lærer i Lyngby ved Brabrand. Efter faderens død i 1876 blev han dennes efterfølger som lærer i Veggerslev, hvor han virkede til 1916. Han havde et jernhelbred, var overordentlig virksom af natur og omtales især som en meget interesseret landmand. Sin eneste søn havde han gerne set som dyrlæge. Da sønnen imidlertid holdt paa, at han ville være lærer, bed faderen i vrede pibespidsen over. C. P. Wads hustru, ANE PETREA SEVERINE NIELSEN (15/7 1844 – 24/10 1915), der var elev af Christen Kold, var et stilfærdigt og opofrende menneske. I det første af brevene, der er skrevet i anledning af C. P. Wads 26 års fødselsdag, fortælles der til slut om familiens rare og forkælede ko, der på sine ben måtte tilbagelægge den 75–80 km lange strækning fra Veggerslev til Lyngby ved Brabrand. Den tids landsbylærer var jordbruger. Han skulle, som det hedder i anordn. af 29. juli 1814 om almueskolevæsenet på landet, have anstændigt husrum for sig og familie samt *den fornødne leilighed til 2 køer og 6 får*. Disse få ord giver en forestilling om det 19. århundredes skolelærer og kirkesangers sociale og økonomiske placering. Det sidste af brevene omtaler forholdene i Sangstrup, hvor der siden de gudelige forsamlings tid fra midten af halvtredserne havde rørt sig et stærkt åndeligt liv. På sønnens forespørgsel om, hvorvidt faderen vil tilråde ham at søge embedet i Sangstrup, svarer P. C. H. Wad med følgende ord, der er karakteristiske for hans syn på en på en lærers gerning: „Hvis Du tror, at Vorherre vil give Dig Aand og Kraft, saa Du tilbørlig

kan udfylde Pladsen, saa søg Sangstrup snarest muligt“. Selv var han en meget dygtig lærer, der – som det hedder om ham – ved sit kristne vidnesbyrd fik sat dybe spor i Veggerslev sogn¹.

I.

„Veggerslev, 22. Septbr. 1874.

Kjære Carl!

Idag for 26 Aar siden havde vi en yndig Dag. Om Morgenens tidlig blev Du født derovre i det gamle Hus². Din Moder befandt sig særdeles vel efter Omstændighederne – som man plejer at sige. Vejret var ligesaa prægtigt, som det er idag; Jordmoderen, Md. Mejlstrup, vilde blive her, og da der samme Dag var Marked i Grenaa, opfordrede man mig til at rejse derud, hvilket jeg ogsaa gjorde. Samme Dag kom Pastor Hansen³ til Veggerslev. – Da Du siden skulde have Navnet Karl Peter, ønskede Præsten, at Du maatte blive en Carl af Legeme og en Peter af Aand.

Nu ere 26 Aar rundne; Vorherre har jo skjænket Dig baade gode Legemskræfter og Aandsevner og indtil denne Dag bevaret Dig disse, hvorfor vi ikke noksom kunne være ham taknemlige. Idet din Moder, dine Søstre⁴ og jeg lykønsker Dig i Anledning af Dagen, er det med Bøn for Dig, at Guds Velsignelse maa hvile over Dig og Dine, samt over din Gjerning i det Aar, som Du idag begynder!

Dersom det forholder sig, som Du skriver om Vejerslev, er det jo baade kjedeligt og ærgerligt, at din Ansøgning kom for sent; men jeg forstaar ikke rigtigt, hvorfor man ikke indstillede Dig, naar man ønskede Dig, eftersom Biskoppen sendte din Ansøgning bagefter. Dette kan kun forklares ved, at Indstillingen har været afsendt til Biskoppen, førend din Ansøgning er kommen til Vejerslev; men

¹ H. L. Algreen-Petersen: „Fra Kirkelivet i Djurs Norre og Sønder Herreder fra Midten af forrige Aarhundrede til vore Dage“ i „Fra Kirkehus og Skolestue i Aarhus Stift.“ 2.-3. årg. (1937), s. 35 ff. Endvidere Søren Petersen (Jenningkjæret): „Peder Christian Holm Wad“. 3 kronikker i „Grenaa Folketidende“ for 16/5, 17/5 og 19/5 1950.

² Med udtr. „det gamle Hus“ menes den ældste, af bindingsværk opførte skolebygning i Veggerslev. Bygningen, der må formodes at stamme fra ca. 1740, var i brug til 1854, da der byggedes en ny, grundmuret skole. I 1908 afløstes den af den nuværende skolebygning. Den ældste skole blev først nedrevet i 1916.

³ Johan Ferdinand Georg Hansen (1811–1882), præst i Veggerslev–Villersø 1848–1876.

⁴ Ingeborg Petrea Wad (31/3 1855–3/12 1875) og Frederikke Vilhelmine Wad (13/4 1861–21/10 1941).

hvis saa er, har din Ansøgning rigtignok været meget længe undervejs, da der i Almindelighed gaar ikke saa ganske kort en Tid imellem den bestemte Frist for Modtagelsen af Ansøgninger og Indstillingen. Da din Ansøgning kom for sent, kunde Sogneraadet jo ogsaa paa Grund heraf have foretaget en forandret Indstilling, forsaavidt man havde ønsket saadant, førend Kaldelsen skete.

At Biskoppen har sendt din Ansøgning bagefter, viser i al Fald en Opmærksomhed fra hans Side, som er værd at paaskjønne.

Det er rart, at den hvide Ko kom i god Behold til Lyngby; det var jo godt marcheret af hende. Hun blev velsagtens smal af Rejsen; da hun gik herfra, saa hun saa trivelig ud, at det var en Fornøjelse. Om hun kan give 20 Potter Mælk daglig, naar hun kælver, v[ed jeg] ikke, men en god og rar Ko er hun, noget forkjælet, men det faar Du holde hende tilgode. Husdyrene trives altid bedst, naar de mærke, vi holde noget af dem, men de blive da ogsaa let forkjælede. – Kan Du faa c. 40 Rd. for din Ko, saa bør Du ikke holde tilbage. – Petrea, lille Ludvig¹ og Du, Geburtsdagsbarnet! hilses fra os alle ved

Din hengivne Fader
Wad.

Tak for Brevet af Gaarsdato!“

II.

„Veggerslev, 4-10-75.

Kjære Carl!

Da dit Brev til Christian² indløb, havde han begivet sig paa Rejse til Salling, Mors og Thyland; men da Du fornuftigvis(?) ikke havde forseglet dette Brev, kunde jeg læse det uden at paadrage mig noget Ansvar.

Af Brevet ser jeg, at Du ønsker at høre min Mening om, hvorvidt jeg vil tilraade Dig at søge Sangstrup.

Du ved, at Beboerne derude ere meget velstaaende Bønder; et Mindretal af dem ere opvakte, troende Christne, disse ønske naturligvis en Lærer, der med Liv og Lære vil arbejde for, at Guds Rige kan komme ogsaa til de Smaa. De øvrige Beboere ere i Almindelighed retsindige og dygtige Folk; alle ere de enige om, at de ville have en dygtig Mand, og Seminarister med 2^{den} Karakter kunne ganske vist

¹ Ludvig Christian Wad (22/2 1872-11/4 1942), opkaldt efter sin afdøde farbroder, senere lærer i Rosmus.

² Jens Christian Yde Wad, se side 120, note 2.

ikke komme i Betragtning, om de endog maatte have Patroner. Hvis Du har den Tiltro til Dig selv, eller rettere, hvis Du troer, at Vorherre vil give Dig Aand og Kraft, saa Du tilbørlig kan udfylde Pladsen, saa søg Sangstrup snarest muligt. Der er stor Sandsynlighed for, at Du vil blive indstillet, hvis Du ellers, som jeg haaber, kan medbringe gode Anbefalinger; men det skal Du vide, der er stort Begjær efter dette Embede, ogsaa skal Du vide, at jeg ikke direkte virker for Dig, men mit Navn har, troer jeg, en god Klang i Sangstrup, og man vil af den Grund neppe undlade at sætte Dig paa Listen. Der er Tale om Dig, men jeg har holdt mig tilbage under saadan Tale, dog har jeg lovet at skrive Dig til om Vakancen, hvilket Løfte jeg gjerne opfylder. Kapellan Vied¹ interesserer sig meget for denne Besættelse; med ham staar jeg i venskabelig Forbindelse. Han er en herlig Mand og meget afholdt i Menigheden. Han og jeg have talt om Dig.

Hvis Du nu beslutter Dig til at søge Embedet, bliver det nok nødvendigt, at Du med det Første kommer herud, og vi kunne da nærmere tale sammen. Du og dine hilses kjærligst fra os alle ved din hengivne Fader

Wad.²

---

¹ Rasmus Jens Georg Carl Wied (1843-1909), frivillig i krigen 1864, pers. kapellan i Karlby-Voldby 1872-1877, da han blev præst i Knebel-Rolse, hvorfra han senere forflyttedes til Humble.

² Alle oplysninger om Wad er samlet i min afhandling „Peder Christian Holm Wad. Bidrag til en jysk lærerslægts historie“. (Personalhist. Tidsskr. 13. R. V, 129-78; jfr. 13. R. VI, 47 og 14. R. I, 45).